

Л.В. Чабан, науковий співробітник,
О.В. Позняк, молодший науковий співробітник,
Дослідна станція «Маяк»
Інституту овочівництва і баштаництва НААН

НОВИЙ СОРТ ПОРТУЛАКА ГОРОДНЬОГО СВІТАНОК

Висвітлено результати селекційної роботи по створенню сорту портулака городнього (овочевого напрямку використання) Світанок, приведена його морфолого-біометрична та господарська характеристики.

Ключові слова: овочівництво, портулак городній, селекція, сорт.

Вступ. Норма споживання зеленних, пряносмакових та малопоширених овочевих рослин складає 20,4 кг/людину на рік, або 16,5 % загальної потреби в овочах. Але на сьогодні ця норма значно знижена і не відповідає вимогам споживача. Це пов'язано з тим, що широкому впровадженню у виробництво таких овочевих рослин перешкоджають: низька технологічність, не придатність до індустріального вирощування, значні затрати ручної праці, відсутність сортів, які б відповідали вимогам сучасного стану сільськогосподарського виробництва. Серед перспективних малопоширених видів на увагу овочівників заслуговує портулак городній (*Portulaca oleraceae* L.) – однорічна, теплолюбива рослина родини Портулакові (*Portulacaceae*). Як овочева рослина портулак городній відомий здавна, його споживали іще в давні часи у Китаї, Єгипті, Греції, Римі. Портулак городній утворює сланке або напіввисхідне стебло, яке сильно гілкується, з м'ясистими соковитими листками. Коренева система добре розгалужена, глибоко проникає в ґрунт. Листки товсті, сидячі, цілокраї, видовжені або обернено-овальні, з невеликими прилисками; нижні розміщені почергово, верхні – супротивні. Квітки дрібні, діаметром до 1,5 см, двостатеві, жовті, з 3-5 обернено-яйцевидними

© Чабан Л.В., Позняк О.В., 2013.

пелюстками, розташовуються пучками у розвилках стебел або на верхівках. Після відцвітіння вони слизняють. Рослина містить понад 92% води, 2,2% азотистих сполук, 0,4% жирів, 2,7% безазотистих екстрактивних сполук, 1% клітковини, 1,6% золи, в якій містяться корисні органічні солі. Більшу частину азотистих сполук складає білок (до 25% сухої речовини); який легко засвоюється організмом людини. В рослинах містяться мікроелементи (кальцій, магній, натрій, калій, цинк, мідь, нікель, залізо і ін.), вітаміни (С, Е, РР, каротин), флавоноїди, алкалоїди, слизисті, смолисті та інші речовини. Кількість вітаміну С в портулаку городньому міститься до 300 мг %. В насінні міститься жирна олія і крохмаль.

В якості овочевої рослини використовують як овочеві форми портулака городнього, так і дикорослі рослини, які взагалі вважаються злісним бур'яном і спеціально не розводять.

В їжу використовують молоді листки, рідше квітки. Сирими їх додають в салати, споживають у вареному вигляді у супах, пюре, соусах, приправляють м'ясні, рибні та овочеві страви. Свіжі листки мають слабкий аромат, на смак терпкі, приємні, дещо кислуваті, освіжаючі. Вони здатні втамовувати спрагу, сприяють підсиленню апетиту. Після цвітіння листки грубішають і стають більш гострими на смак. Листки і молоді пагони можна консервувати, маринувати і солити. Портулак настоюють на вині для одержання вітамінного напою.

Як і інші салатно-шпинатні овочі, портулак городній довго не зберігається, оскільки легко випаровує вологу і в'яне при високій температурі і низькій вологості повітря. При цьому вміст вітаміну С різко зменшується. Таким чином, зберігати продукцію необхідно при температурі близько 0 °С і відносній вологості повітря 95-97 %. За таких умов термін зберігання можна подовжити до 7 діб.

Рослина може використовуватись в якості лікарського засобу. Подрібнену зелень прикладають до місць укусів бджіл, джмелів, ос, що знижує припухлість і запалення. Вживання відварів, соку з портулаку у поєднанні з дієтою ліквідує прояви захворювання цукровим діабетом легкої і середньої важкості [3].

Мета досліджень: створити сорт портулака городнього (овочевого напрямку використання), адаптований до умов Лісостепу та Полісся України.

Методика досліджень. Об'єкт досліджень: селекція портулака городнього. Предмет досліджень: колекційний та селекційний матеріал портулака городнього. Селекційну роботу проводили на Дослідній станції «Маяк» ІОБ НААН у селі Бакланово Ніжинського району Чернігівської області відповідно до загальноприйнятих методичних рекомендацій [1, 2] з урахуванням біологічних особливостей культури. Оцінку морфологічних ознак проводили за Методикою експертизи сортів на ВОС-тест [4].

Результати досліджень. На Дослідній станції «Маяк» ІОБ НААН в результаті проведеної селекційної роботи створено новий сорт портулака городнього (овочевого напрямку використання) Світанок, який переданий до Державного сортовипробування для проведення кваліфікаційної експертизи у 2013 році. Сорт створено методом індивідуально-родинного добору із сорту Голд Берг за показниками урожайності зеленої маси та однорідності.

Новий сорт портулака городнього Світанок порівнювали з стандартом сортом Голд Берг (аналог, вихідна форма). Кількість діб за період від масових сходів до товарної стиглості – 21. Вегетаційний період 110 діб; період господарської придатності – 11 діб. Рослина за габітусом напівпрямостійка, висотою – 25 см. Кількість пагонів середня, гілок I-го – порядку 5 шт, II-го – порядку 50 шт. Антоціанове забарвлення пагона слабе. Товщина стебла 1,5 см. Черешок відсутній. Діаметр рослини у період повного розвитку 66,5x53,5 см (у стандарту 55,0x46,5 см). Листкова пластинка за довжиною та шириною середня – 4,9 см та 4,1 см відповідно (у стандарту відповідно 4,2 і 3,6 см); за формою – лопатовидна. Забарвлення листкової пластинки світло-зелене, помірної інтенсивності, без проявів антоціану. Середня кількість листків – 1263 шт (у стандарту 982 шт). Час початку цвітіння середній.

Середня маса однієї рослини – 549,5 г (у стандарту – сорту Голд Берг – 443,0 г). Урожайність зеленої маси – 40,0 т/га.

У листках сорту портулака городнього Світанок у фазі початку утворення квітконосного пагона міститься: сухої речовини 7,01%, загального цукру 0,56%, аскорбінової кислоти 34,65 мг/100 г, нітратів 954 мг/кг (при нормі 2000 мг/кг). Новостворений сорт портулака городнього Світанок, забезпечив економічну ефективність при вирощуванні зелені в порівнянні з сортом

Голд Берг 34140,0 грн./га, що свідчить про доцільність впровадження нового сорту у виробництво.

Створений на Дослідній станції «Маяк» ІОБ НААН сорт портулака городнього (овочевого напрямку використання) Світанок рекомендується для освоєння агроформуваннями усіх форм власності і господарювання та у приватному секторі в усіх зонах України у відкритому і у захищеному (в несезонний період) ґрунті.

Висновки. У результаті проведеної селекційної роботи на ДС «Маяк» ІОБ НААН створено сорт портулака городнього Світанок, який передано для проведення кваліфікаційної експертизи до Державного сортовипробування у 2013 році. Новий сорт переважає стандарт Голд Берг за загальною урожайністю зелені на 7,7 т/га.

Бібліографія.

1. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві // [За ред. Г.Л. Бондаренка і К.І. Яковенка]. – Харків : Основа, 2001. – 369 с.

2. Сучасні методи селекції овочевих і баштанних культур // [За ред. Т. К. Горової і К. І. Яковенка]. – Харків : Основа, 2001. – 644 с.

3. Хареба В.В. Малопоширені овочеві рослини. Частина I // Хареба В.В., Позняк О.В., Унучко О.О., Хареба О.В. / Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2012. – 48 с.

4. www.sops.gow.ua // [Електронний ресурс]

Л.В. Чабан, А.В. Позняк

Новий сорт портулака огородного Світанок.

Резюме. Представлены результаты селекционной работы по созданию сорта портулака овощного Свитанок, приведена его морфолого-биометрическая и хозяйственная характеристики.

L.V. Chaban, O.V. Pozniak

New variety of *Portulaca oleraceae* L. Svitankok.

Summary. Results of selection work on creation of a variety of *Portulaca oleraceae* L. Svitankok. are considered, its morphology and a biometry and the economic characteristics is resulted.